

Ion Alexandru Mizgan

PAPA INOCENȚIU AL III-LEA
CUCERITORUL
CONSTANTINOPOLULUI

© Editura Theosis

www.theosis.ro

office@theosis.ro

Tel: 0770/111916, 0746/792321

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIZGAN, ION ALEXANDRU

Papa Inocențiu al III-lea, cuceritorul Constantinopolului /

Ion Alexandru Mizgan. - Oradea : Theosis, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-94344-0-6

2

Tehnoredactare și copertă: *Delia-Maria Kerekes*

Ion Alexandru Mizgan

PAPA INOCENȚIU AL III-LEA
CUCERITORUL
CONSTANTINOPOLULUI

Theosis

Oradea

2018

«PACE ȘI ÎNTRE OAMENI BUNĂÎNVOIRE»

(În loc de *Prefață*)

Pe Părintele Dr. ION ALEXANDRU MIZGAN de la frumoasa BISERICĂ din Oradea, cu hramul SFÂNTUL APOSTOL ANDREI, îl prețuiesc și îl respect.

Intellectual serios pregătit de școlile românești și apoi perfecționat în Anglia – precizez că este un cunoscător strălucit a literaturii anglo-saxone – a efectuat un studiu benefic de cercetări și în Arhivele din Veneția, Dr. ALEXANDRU MIZGAN este și un istoric (a se înțelege *istoriograf*) cu *har*, lucrările sale le-am citit *mereu* cu interes.

Rădăcinile sale sufletești, în primul rând, *sunt* în mirificul ȚINUT al NĂSĂUDULUI, cu *fete* frumoase cu pieptare înflorate și cu *feciori* cu pălării împăunate, împărătești, ȚINUT al NĂSĂUDULUI ca o POARTĂ A FRUMUSEȚII între patru provincii istorice românești – Ardeal, Bucovina, Maramureș și Moldova. Este ȚINUTUL VERTICAL de sub Munții Rodnei cu zăpezile sale «de altădată» și cu familii de mari cărturari români ca ale MOISILEȘTILOR, DRĂGANILOR, și cu NUNTA ZAMFIREI, și cu ION *al Glanetașului*, din vârful peniței Domnilor Rebreanu și Coșbuc. Mereu neuitați!

*

**

Subiectul lucrării sale se referă la 1204, cea de-a patra *Cruciadă*, și la un «CAIER ÎNCÂLCIT», parafrază dintr-un vers al lui Lucian Blaga, deci *caier încâlcit* de INTERESE omenеști, lumești, *bată-le să le bată* de ambiții.

Interesul Papei Inocențiu al III-lea, dar și luptele pentru TRON (în conivență cu interese aulice *germane!*) a *bizantinilor*, interesul, mai ales, comercial, economic (construiesc peste 500 de corăbii!) al Republicii Venețiene, interesul „împăunat” al *cavalerilor* apuseni, care „luptă” – cuceresc ZARA, *Constantinopolul*, întemeiază și conduc un „NOU IMPERIU”, cel LATIN la Constantinopol.

Interesul, atunci și mai apoi al Ungariei medievale de a „specula” contra locuitorilor băștinași ai Ardealului, propriile sale interese geo-politice pe care NU și le-a atins, cum dorea regalitatea, niciodată (nici până la 1301 și nici agevinii sau iagelonii mai apoi – cf. lucrarea *Doamnei MARIA HOLBAN, Din cronica relațiilor româno-ungare în secolele XIII-XIV*, București, 1981, *passim*). Și „la mijloc” în Balcani (NB: NU la sud de *Haemus*) *Răscoala Asăneștilor împotriva stăpânirii bizantine* și apoi luptele lui IONIȚĂ CEL FRUMOS cu Imperiul Latin de Constantinopol, a cărui împărat ajunge în captivitate la *Târnovo*.

Nu este, așadar, anevoios a observa - și noi nu putem să nu remarcăm – că ROMÂNII la începutul istoriei lor medievale au fost *nevoiți* să lupte („ca-n al doilea război mondial!”) pe două *fronturi*, la început cu *ESTUL* (bizantinii) și apoi cu *VESTUL* – LATINII, de la Constantinopol. Din aceste motive ne-ar fi plăcut ca Domnul dr. ALEXANDRU MIZGAN să publice și *lucrarea sa* (alături de interviul cu S. Papacostea), care, de altfel, este scrisă cu talent: IONIȚĂ CALOIAN – PUNTE ÎNTRE RĂSĂRITUL

ȘI APUSUL EUROPEI. *Schiță biografică*, în ZARGIDAVA, XIV, Bacău, 2015, p. 124-140.

În ce privește însă cele petrecute la 1204 în *capitala medievală a lumii europene*, adică în orașul Bizanț, și redacte, concret, cu lux de amănunte de CRONICARII (uneori făcând și *partizanat!*) vremii, rămân, după modesta noastră opinie două REALITĂȚI:

Cea a PĂCATELOR săvârșite atunci și acolo și nu numai atunci și acolo, pe care BUNUL DUMNEZEU să le judece; și cea mereu ACTUALĂ A ÎMPĂCĂRII între creștini, între oameni, în SFÂNTA IUBIRE de semeni, sămânța sacră semănată pe TERRA prin jertfa DOMNULUI NOSTRU IISUS CHRISTOS.

Și nu în ultimul rând subliniem că, deși înfrânți – inclusiv „prima unire” cu Roma, care prin trimiși speciali a MIRUNS ca rege (nu ca împărat) pe IONIȚĂ cel Frumos, care este asasinat – românii se vor ridica în istorie.

Amintim aici că după refacerea Bizanțului – Dl. Mizgan are și în acest sens o lucrare temeinic scrisă – ROMÂNII își vor clădi (după Târnovo ș.a.m.d.) organizarea lor bisericească prin STAVROPIGHIA din Perii Maramureșului, din ograda Drăgoșeștilor, Vicina lui Iacint și frumoasa biserică a Curții de Argeș și nu în ultimul rând pe cele de la Volovăț - Rădăuți și Suceava din spațiul românesc răsăritean. Și nu s-au oprit secole întregi, până astăzi, la Catedrala Națională din București sau, de ce nu, până la Episcopia Română Ortodoxă a Australiei și Noii Zeelandei (ca pildă de Înălțare spre Rugăciune și Sacrificiu a poporului român azi).

*

**

Asigurându-l pe colegul și prietenul Dr. ION ALEXANDRU MIZGAN de toată prețuirea și dragostea creștină românească, ce m-a hărăzit-o Dumnezeu, dorim să ne exprimăm *câteva opinii*, STRICT personale.

Românii prin strămoșii lor DACO-ROMANI sunt CREȘTINI de 2000 de ani. Pe pământul VECHII DACII, încă în secolul I A.D. a predicat SFÂNTUL APOSTOL ANDREI. De atunci covorul de flori din *Grădina Maicii Domnului* a înflorit mereu și mereu și prin *FIREA ÎNDURĂTOARE* a țăranului și păcurarului român credincios și neabătut în credința sa în Domnul nostru *Iisus Christos*.

Și încercăm să redăm datele CONCRETE:

A. Timp de *600 de ani* (100 de la Augustus la Traian, 200 de la Traian la Aurelian; 300 de la Constantin cel Mare la 602, la invazia *slavo-avară*) de *stăpânire ROMANĂ* și ROMANO-BIZANTINĂ în *Moesia Inferioară și Dacia* (în Imperiul *romano-bizantin* se conversa până la secolul al VII-lea în *latină*).

– Pe Dunăre au fost 30 (treizeci) de orașe ROMANE (de limbă *LATINĂ*);

– În *Dacia romană* și în *Moesia romană* 4500 de inscripții LATINE stau mărturie despre limba ce au vorbit-o dacoromânii – (3000 - trei mii) în *Dacia* și 1500 (una mie cinci sute) în *Moesia*;

– Au înființat 15 *EPISCOPII CREȘTINE* și arheologii au descoperit 40 de bazine creștine (unele din marmură) datând dintre 15 A.D. și 602 A.D.;

– *Limba română* (ca și respectiv italiana, spaniola, portugheza, franceza) este LIMBA LATINĂ vorbită de poporul român AZI (și AZI).

B. – Dominația slavă care a durat 1000 de ani (650-1688), de la *venirea* slavilor până la *Biblia de la București*, NU a putut schimba *nimic* din îndurătoarea răbdare și voință a țaranului și păcurarului daco-roman și român, elementele slave sunt, cum spunea B. P. Hașdeu, elemente de *adstrat* (dominare – *politică*: voievod și cneaz; *socială* – boliarii; *cultură* – limba slavonă până la *Antim Ivireanul* și scrierea chirilică până la Alexandru Ioan Cuza). A fost limba slavonă, limba *elitei*, țaranii și păcurarii români au vorbit latinește – adică limba română *azi!* Și năvălirile *ulterioare*, care NU au fost puține după slavi: *bulgari*, *unguri*, neamuri *türk* (pecenegi, uzi, cumani, mai apoi mongoli-tătari și turcii otomani; în Dobrogea găgăuții etc.).

S-au înfruntat încă 800 de ani de jertfe și tristeți neoprite și *lupte*: *POSADA* (Basarab); *KARINOVASÎ* (Mircea), *BELGRAD* (Iancu), *VASLUI-Podul Înalt* (ȘTEFAN), *GIURGIU* (Mihai). Și în epoca *modernă*: domniile fanariote, dar și Școala Ardeleană și *Marele* – pentru lupta sa eroică – Inochentie Micu Klein, Adunarea Națională de la Blaj din 1848, neuitatul Andrei Șaguna, jertfele din *Prima Bătălie* (1916-1919), Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și REÎNTREGIREA ȚĂRII la 1918 și nu în ultimul rând 1940/1944 (cu lupte în EST și VEST) și PACEA DE LA PARIS din 1946-1947. Așa a fost. Să-i mulțumim BUNULUI DUMNEZEU că în atâtea *vifornițe* NU A UITAT NEAMUL ROMÂNESC.

ÎNDURĂTOR – așa cum am subliniat - țaranul român și păcurarul român de la Dunăre și Carpați a învins VREMILE, pe cele rele, și s-a bucurat de cele bune, MEREU CU CREDINȚĂ NECLINTITĂ ÎN DUMNEZEU. Nici *nu* avea alt *ocrotitor!*

Și din aceste *fugare* considerente, credem noi, însemnătatea istorică mare a lui *Ioniță cel Frumos*; românii au intrat în ISTORIA EUROPEI cu un Rege și unit cu Roma. Azi românii din Balcani (Haemus) nu mai există, *sunt* istorie, *amintiri*. Dar au dat o dinastie vecinilor noștri bulgari.

Și niciodată să nu uităm că, în acele secole de început al *creștinismului* (PALEOCREȘTINISM), STRĂBUNII DACO-ROMANI au dat Europei, din latina lor Grădina Maicii Domnului, din părțile românești al Daciei estice, *cărturari* pe care ținem să-i reamintim:

DIONISIE CEL MIC – CREATORUL Calendarului CREȘTIN, de la nașterea Domnului nostru Iisus Christos;

NICETA DIN REMESIANA – autorul rugăciunii creștine eterne: ȚIE DOAMNE – *TE DEUM*, cântată azi de peste două miliarde de credincioși și

IOAN CASSIAN – dascălul lui *Cassiodorus* – *părinte al culturii creștine occidentale. ATÂT!*

Și să ne ajute DUMNEZEU TUTUROR CREȘTINILOR, TUTUROR PĂMÂNTENILOR.

*

**

Să ni se permită și un cuvânt de sfârșit: *carte frumoasă* cinste cui te-a scris, dar ție ALEXANDRU MIZGAN SĂNĂTATE și *DOAMNE ajută!*

AD LIBITUM

Mulțumiri respectuoase Domnului MIZGAN pentru cartea interesantă accentuând importanța problemelor,

fenomenelor și evenimentelor european-oriental-românești, cu precădere creștinești din tumultul secolelor XII-XIII a lumii în plină formare.

Prof. Univ. Dr. Sever Dumitrașcu

PAPA INOCENȚIU AL III-LEA – 800 DE ANI DE LA MOARTEA SA

Papa Inocențiu al III-lea (+1216) rămâne figura cea mai reprezentativă a Papalității în Evul Mediu, numele său fiind legat în mare măsură de inițierea și desfășurarea Cruciadei a Patra (1202-1204) în urma căreia Constantinopolul, capitala Imperiului Bizantin, a fost cucerit și jefuit de bogățiile sale materiale și spirituale, de către cavalerii occidentali. Așa cum preciza istoricul britanic Sir Steven Runciman, Cruciada a Patra reprezintă o crimă împotriva umanității și constituie ruptura definitivă dintre lumea creștină răsăriteană și cea apuseană.

Atrocitățile comise în marele oraș în anul 1204 de cavalerii occidentali ai celei de-a patra cruciade au rămas în conștiința bizantinilor și nu au putut fi uitate nici de generațiile următoare. Politica papalității în urma Cruciadei a Patra a afectat și spațiul românesc, respectiv situația românilor din Balcani și Transilvania. La împlinirea a 800 de ani de la moartea papei Inocențiu al III-lea oferim iubitorilor de istorie o succintă prezentare a personalității și activității sale, precum și a urmărilor politicii sale bisericești în lumea creștină răsăriteană.

Oradea, octombrie 2016

P.S. Programată să apară în anul 2016, anul aniversării a 800 de ani de la moartea papei Inocențiu al III-lea, din motive obiective de noi lucrarea vede lumina tiparului abia în anul 2018. Mulțumesc Domnului Profesor Sever Dumitrașcu pentru studiul introductiv scris din suflet și dragoste față de adevărul istoric și Neamul Românesc!

Autorul

I

GIOVANNI LOTARIO DE CONTI

Giovanni Lotario, viitorul papă Inocențiu al III-lea, s-a născut la Anagni¹ în 1160 sau 1161, într-o vreme în care Biserica Apuseană era angajată în luptă pe trei fronturi: recâștigarea Țării Sfinte², lupta împotriva ereziilor³ și propria ei purificare⁴. El se trăgea dintr-o familie nobilă italiană, Conti, tatăl său fiind Trasimondo de Conti, conte de Segni, iar mama lui se numea Clarina⁵ și se trăgea și ea dintr-o veche familie romană, Scotti⁶. Istoria nu a consemnat mai multe informații despre anii copilăriei viitorului papă.

Tânărul Giovanni Lotario a studiat teologia la Paris, în timpul lui Petru de Corbeil⁷. În calitatea de student a vizitat Anglia, făcând un pelerinaj la mormântul lui Tho-

¹ John Godfrey, *1204 A Unholy Crusade*, Oxford University Press, Oxford New York Toronto Melbourne, p. 32.

² Era perioada în care cruciadele se bucurau de multă trecere în fața creștinilor occidentali care se implicau cu mult entuziasm în campaniile militare de eliberare a Locurilor Sfinte.

³ E vorba de cruciadele îndreptate împotriva *albigenezilor* și *catarilor* care au tulburat profund viața Bisericii Apusene. A se vedea lucrarea lui J. Derek Holmes și Bernard W Bickers: „*A Short History of the Catholic Church*”, Burns & Oates, Wellwood, Tunbridge Wells, 1984, p. 84-86.

⁴ Joseph Gill, *Byzantium and the Papacy: 1198-1400*, Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey, 1979, p. 9.

⁵ John Godfrey, *op. cit.*, p. 32.

⁶ Antony Bridge, *The Crusades*, London, 1980, p. 229.

⁷ Petru de Corbeil a fost unul dintre cei mai renumiți profesori de teologie ai timpului său.

mas Becket de Canterbury⁸. Mai târziu, a studiat și dreptul la Bologna⁹, unul dintre profesorii lui fiind vestitul Uguccio de Ferrara¹⁰. Întors la Roma, el a devenit canonic, iar la vârsta de 30 de ani a fost promovat cardinal de unchiul său, papa Clement al III-lea, fiind titular la biserica Sfinții Serghie și Vah, pe care a început să o restaureze și să o înfrumusețeze. Era un canonist de marcă, dar în timpul cât a fost cardinal nu a participat prea mult la viața publică, ci era înclinat spre studiu și meditație, scriind tratate de teologie, cum au fost cele intitulate *Asupra disprețului pentru lume și Misterul sacru al altarului*.¹¹ Între tratatele sale mult apreciate se numără și cel intitulat „*Contemplarea lumii*”¹².

Cu puțin timp înainte de moartea sa bătrânul papă Celestin al III-lea a propus lui Ioan Colonna¹³, să fie succesorul lui. Se spune că papa Celestin chiar a sugerat abdicarea în favoarea lui Colonna, dar colegiul cardinalilor nu a vrut să audă de aceasta¹⁴. Cardinalii voiau mai

⁸ Eamon Duffy, *Saints & Sienners. A History of the Popes*, Yale University Press, 1997, p. 110.

⁹ Gheorghe G. Stănescu, *Politica imperialistă a papii Inocențiu III și luptele de succesiune dintre Staufi și Welfi*, în volumul *Studii de Istorie Bisericească Universală și Patristică*, îngrijirea ediției, studiu introductiv, bibliografie suplimentară și indice de nume și locuri de Ioan Vasile Leb, Editura Arhidiecezana, Cluj-Napoca 1998, p. 156.

¹⁰ Uguccio de Ferrara a fost profesorul de Drept Canonic al tânărului Lotario de Conti, viitorul papă Inocențiu al III-lea, la Universitatea din Pisa, căruia acesta i-a purtat recunoștință și cinste.

¹¹ P.G. Maxwell – Stuart, *Cronica Papilor. Domniile papale de la Sf. Petru până în prezent*, Editura Enciclopedia Rao, București, 2006, p. 105.

¹² John Godfrey, *op. cit.*, p. 33.

¹³ Acesta e cunoscut mai bine ca și cardinal sub numele de *Giovanni de St. Paul*.

¹⁴ *The Cambridge Medieval History*, Planned by J. B. Bury, edited by J.R. Tanner, C.W. Previté-Orton, Z.N. Brooke, volume VI, „Victory

mult un om de stat decât un geniu religios. La moartea lui Celestin al III-lea, survenită la 8 ianuarie 1198¹⁵, cardinalii au ales pe tânărul Lotario Giovanni, în vârstă de 37 de ani, ca succesor al acestuia. În ochii cardinalilor Lotario părea omul capabil să restaureze puterea politică a papalității atât în Italia cât și peste Alpi, să apere drepturile religioase împotriva puterii seculare și să combată ereziile periculoase pentru viața Bisericii.

Cardinalii au știut că el era un om energic, ambițios și dornic să afirme autoritatea papalității și în sfera seculară. Astfel la 22 februarie 1198 el a fost consacrat și încoronat ca papă¹⁶. Personalitatea lui Inocențiu era dinamică, mulți istorici considerând că el a fost un om mai mult admirat decât iubit¹⁷. Era un orator desăvârșit și a avut un bun simț diplomatic și politic și munca lui în cancelarie i-a sporit experiența. Era și un om care a dus o viață ascetică fiind pregătit să înfrunte lucruri mai puțin plăcute. Era un adevărat apărător al drepturilor Bisericii Apusene pe linia papei Grigorie al VII-lea (1073-1085). Inocențiu a pretins o completă autoritate în problemele bisericesti (*plenitudo potestatis*), considerându-se „*vicarul lui Hristos*” pe pământ și succesorul Sfântului Apostol Petru¹⁸. În concepția sa, doar papa singur avea „*plenitudo potestatis*” peste toți episco-

of the Papacy”, Cambridge, at the University Press, 1936, p. 1.

¹⁵ August Franzen, Remigius Bäumer, *Istoria papilor*, traducere de Romulus Pop, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1996, p. 207.

¹⁶ John C. Moore, *Pope Innocent III (1160/1161-1216). To Root Up and to Plant*, University of Notre Dame Press, 2009, p. 25.

¹⁷ *The Cambridge Medieval History...*, p. 2.

¹⁸ Jeannine Quillet, *Cheile puterii în Evul Mediu*, traducere de Maria Pavel, prefață de Șerban Papacostea, Editura Corint, București, 2003, p. 51-52.

pii și patriarhii și peste toate Bisericile. Marea lui ambiție era să facă lumea să recunoască supremația scaunului Romei nu numai în materie religioasă, dar și în afacerile seculare¹⁹. Credea, de asemenea, că papalitatea putea fi deasupra puterilor lumești și că papa putea fi preot și rege²⁰.

PREDICATOR AL CRUCIADEI

Din primele zile ale pontificatului său Inocențiu al III-lea a avut în minte ideea organizării unei noi cruciade menite să elibereze Locurile Sfinte. Sfârșitul Cruciiadei a III-a l-a nemulțumit profund. El considera că trebuiau căutate noi resurse pentru o expediție „sfântă” mai eficace. Pentru aceasta, considera el, se impunea luarea unor măsuri în stare să trezească și să anime sentimentul religios căzut în amorțeală și să mobilizeze unitatea de acțiune a creștinilor²¹. Astfel Inocențiu face apel către principii creștini să ia Crucea. Enciclicele și proclamațiile lui pentru indulgențe s-au făcut în 1198 cu cooperarea ordinilor monahale ale cistercienilor și benedictinilor, în vederea restaurării Regatului creștin latin în Palestina. Inocențiu a cerut patriarhului Iersusalimului, episcopului de Lidia și marelui conducător al ordinilor militare, să-l informeze despre situația din Țara Sfântă.

¹⁹ Antony Bridge, *op.cit.*, p.229.

²⁰ Hans Eberhard Mayer, *The Crusades*, translated by John Gillingham, Oxford University Press, Oxford, 1972, p. 183.

²¹ Florentina Căzan, *Cruciadele. Momente de confluență între două civilizații și culturi*, Editura Academiei Române, București, 1990, p. 94.

În același timp a stabilit relații amicale cu regele Armeniei, care l-a recunoscut drept episcop universal²².

În predicarea cruciadei Inocențiu a adoptat pasajul biblic din Psalmul 136,5: „*De te voi uita Ierusalime*”, prin care își asuma o responsabilitate înaintea lui Dumnezeu, ca și altădată profeții Vechiului Testament. Papa nu a ezitat să folosească armele cruciaților pentru recucerirea Țării Sfinte, așa cum a făcut-o în Sicilia împotriva albigenzilor și a catarilor sau a saracinilor în Spania. Pentru a-și atinge obiectivul Inocențiu a scris și liderilor cruciați din Germania în vederea câștigării a cât mai mulți susținători ai expediției cruciate²³. În timpul războiului civil din Germania între Filip de Suabia²⁴, din casa de Hohenstanfen, și Otto al IV-lea de Brunswick (Braunschweig), din casa de Welf, papa Inocențiu l-a susținut pe Otto, pentru că linia lui politică în Italia era diferită de cea a casei de Hohenstanfen²⁵. Împăratul bizantin Alexios al III-lea Anghelos (1195-1203), de asemenea, nu îl susținea pe Filip, pentru că soția acestuia, Irina, era fiica lui Isaac al II-lea Anghelos (1185-1195 și 1203-1204), pe care el l-a înlăturat de la tron. În această privință papa Inocențiu al III-lea și împăratul Alexios al III-lea aveau deci o aversiune comună față de Filip de Suabia. Papa, așa cum am precizat, ținea foarte mult să recucerească pentru creștinătate Locurile Sfinte ale Palestinei și a pus toată priceperea și tot zelul său pentru

²² *The Cambridge Medieval History...*, p. 16.

²³ Jean Richard, *The Crusades*, translated by Jean Birrell, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, p. 243.

²⁴ Filip de Suabia era fratele lui Henric al VI-lea.

²⁵ Harald Zimmermann, *Papalitatea în Evul Mediu. O istorie a pontifilor romani din perspectiva istoriografiei*, traducere de Adinel-Ciprian Dincă, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 155.

organizarea unei noi cruciade, pe care a proclamat-o în august 1198²⁶.

În încercarea lui de a câștiga cât mai mulți susținători ai demersului său, Inocențiu a privit cu încredere spre Bizanț în speranța unui ajutor esențial pentru acest proiect. El era, de asemenea, determinat să realizeze o reconciliere pozitivă între Biserica din Constantinopol și Biserica Romei sub supremația papală. Pentru îndeplinirea acestor deziderate Inocențiu a făcut numeroase chemări către împăratul Alexios al III-lea, dar nu a primit răspunsuri concludente. Astfel, în primul său an ca papă, Inocențiu i-a cerut lui Alexios să aducă Biserica din Constantinopol în supunere și comuniune cu Biserica Romei²⁷ și să facă eforturi pentru a plasa Imperiul său în spatele cauzei pentru războiul sfânt declanșat de papalitate: „*Studeas etiam, imo sicut potes efficias ut Graecorum Ecclesia redeat ad sedis apostolicae unitatem et ad matrem filia revertatur; ut oves Christi ab uno pastore regantur, sicut ei mandatur a Domino*”²⁸. În același timp a scris și patriarhului Ioan Kamaterus din Constantinopol, cerându-i să se supună Romei arătând că Domnul Hristos i-a transmis lui Petru nu numai conducerea Bisericii, ci și a întregii lumi și că Biserica este una: „*Iloc autem Graecorum populus non attendes, aliam sibi confinxit Ecclesiam, si tamen quae praeter unam*

²⁶ John C. Moore, *op. cit.*, p. 59.

²⁷ Papa Inocențiu al III-lea îi cerea împăratului Alexios al III-lea al Bizanțului să facă eforturi deosebite pentru a întoarce Biserica din Constantinopol la unitatea Scaunului Apostolic al Romei, tot așa precum fiica se întoarce la mama ei.

²⁸ Innocentii III, *Regestra sive Epistolae*, Libri I, Migne P.L., CCXIV, col. 325-327. [„Să te străduiești chiar, mai mult așa cum poți să faci ca Biserica Grecilor să revină la unitatea Scaunului Apostolic și fiica să fie întoarsă la mamă, pentru ca oile lui Hristos să fie conduse de un singur păstor, precum i-a fost încredințată de Domnul”]

est, Ecclesia sit dicenda, et ab apostolicae sedis unitate reunita nec constitutionem imitatus et inconsutilem vestem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum vestium bodie, licet frustra, contur"²⁹. În răspunsul dat lui Inocențiu de către împărat și patriarh se spunea că eliberarea Locurilor Sfinte și reunirea Bisericilor va veni când Domnul va vrea acest lucru. În aceeași scrisoare s-a afirmat că dacă ar fi vreo Biserică îndreptățită să se numească „mama Bisericilor”, aceasta ar fi Biserica Ierusalimului și nu cea a Romei. S-a condamnat de asemenea inovația apuseană legată de purcederea Sfântului Duh (*Filioque*), afirmându-se că nici Sfânta Scriptură și nici Părinții Bisericii nu vorbesc despre purcederea Sfântului Duh și de la Fiul. La fel nici Evangheliile și nici Sinoadele Ecumenice nu vorbesc de *primatul roman*. În problema unirii Bisericilor pe care a cerut-o Inocențiu, i s-a răspuns că aceasta ar fi posibilă numai în urma unui Sinod Ecumenic³⁰.

Corespondența dintre Roma și Constantinopol a continuat și în anii următori. Inocențiu a scris din nou Patriarhului la sfârșitul anului 1199, afirmând că „*Roma este capul și mama tuturor Bisericilor*”. Patriarhul a replicat papei că acest fapt nu e precizat în Sfânta Scriptură și a menționat cele cinci mari patriarhate, între care Roma are *primatul de onoare*, nu pentru prezența lui Petru acolo, ci pentru că Roma a fost prima capitală a Imperiului³¹.

²⁹ *Ibidem*, col. 328. [„*Acolo însă, să fii atent ca neamul grecilor să nu-și plăsmuiască o Biserică diferită, numai dacă dimpotrivă este una; Biserica să fie mărturisită și de la Scaunul Apostolic să fie întoarsă la unitate, pe de o parte ca imitare a creației, pe de alta ca veștmânt necusut al Domnului pentru care lupta răstigniților de azi în alte veștminte, poate că a fost încercată fără rost*”].

³⁰ Joseph Gill, *op. cit.*, p. 11.

³¹ John Godfrey, *op. cit.*, p. 34.

În cursul anului 1200 au fost mai multe schimburi de replici între papa Inocențiu și împăratul Alexios al III-lea. Împăratul răspundea pretențiilor papale de supremație, că în gândirea și tradiția bizantină, Biserica era dependentă de puterea seculară. În Răsărit, împăratului îi revenea datoria de a apăra Biserica, de a fi protectorul ei, acesta neavând nici o putere să facă schimbări doctrinare, el având doar dreptul de a prezida sinodul. Față de aceste puncte de vedere bizantine, Inocențiu a declarat că datoria papei includea musturarea și dojenirea conducătorilor seculari și aceștia nu aveau nici o autoritate asupra Bisericii și a slujitorilor ei. Această corespondență dintre împărat și papă pune în lumină diferențele fundamentale între eclesiologia Bisericii Răsăritene și a celei Apusene³².

La începutul pontificatului său, Inocențiu al III-lea nu a fost numai în legătură cu Constantinopolul lui Alexios al III-lea, ci și-a îndreptat atenția și spre Europa Occidentală, pentru a realiza războiul sfânt de eliberare a Locurilor Sfinte. Pentru Inocențiu nu era nicio problemă în ce privește justetea unui asemenea război. Războiul era justificat de legea lui Dumnezeu și susținut cu argumente din Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți. Papa Inocențiu al III-lea a făcut cunoscut planul său pentru un război sfânt împotriva saracinilor, pentru recucerirea Locurilor Sfinte, în „Scrisoarea generală” adresată arhiepiscopilor apuseni, la începutul lui august 1198, porun-

³² Ideea sau noțiunea de „*cezaro-papism*”, implica subordarea Bisericii față de puterea seculară, idee care putea fi acceptată de mulți bizantini, dar care nu putea fi acceptată în lumea apuseană, mai ales după conflictul legat de *cearta pentru investitură* din secolele XI-XII.

cindu-le acestora să-i informeze pe episcopii diocazelor în această privință³³.

În scrisoarea de anunțare către patriarhul latin al Ierusalimului, despre moartea predecesorului său și despre alegerea lui în scaunul papal în 8 ianuarie 1198³⁴, papa Inocențiu al III-lea a anunțat intenția lui de a lucra pentru cauza Țării Sfinte și eliberarea Ierusalimului. Tânărul papă asumându-și responsabilitatea de „*cap al creștinătății*”, a intenționat să reia conducerea războiului sub auspiciile papalității. La 15 august 1198 a proclamat noua cruciadă, convocând *militia Christi* pentru luna martie a anului 1199. Pentru susținerea noii cruciade, pe o perioadă de doi ani, s-a făcut apel atât la nobili cât și la orășeni. În apel nu se făcea referire la capii încoronați ai Europei apusene, deoarece papa intenționa să păstreze noua expediție cruciată sub controlul său, iar regii, pe de altă parte, erau angajați în rezolvarea propriilor lor probleme. Ioan al Angliei era în război cu Filip Augustus al Franței, în timp ce în Germania, Filip de Suabia era în război cu Otto, pentru dobândirea tronului. Oamenii Bisericii puteau de asemenea contribui fiecare cu oameni sau bani. Celor care participau în cruciadă li se ofereau indulgențe pentru iertarea păcatelor³⁵.

Inocențiu a încredințat predicarea cruciadei cardinalilor Soffredo și Petru Capuano, care au fost numiți „legați

³³ Jean Richard, *op.cit.*, p. 243.

³⁴ *The Blackwell Dictionary of Eastern Christianity*, Edited by Ken Parry, David J. Melling, Dimitri Brady, Sidney H. Griffith & John F. Healey, Editorial consultant John R. Hinnells, Foreword by Rt Revd Kallistos Ware, Oxford, 1999, p. 145.

³⁵ Donald E. Queller and Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade. The Conquest of Constantinople*. Second Edition, with an essay on primary sources by Alfred J. Andrea, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1997, p. 1.

papali” pentru cruciadă³⁶. Ei aveau să lucreze pentru pacificarea Apusului, prin reconcilierea lui Filip Augustus și Richard I al Angliei. Cardinalul Soffredo a fost trimis la Veneția să afle ce ajutor se putea primi de la venețieni în vederea acestei expediții, iar Petru Capuano a plecat în Franța la sfârșitul anului 1198 și a proclamat cruciada papală la întâlnirea episcopilor francezi de la Dijon. Petru Capuano a obținut de la episcopii francezi adunați la Dijon, promisiunea de a susține cu economiile lor noua cruciadă. Episcopii au promis o contribuție de 30% din veniturile lor³⁷. Marile ordine religioase au fost de acord să facă același lucru, un mare număr de cistercieni participând la expediție. Dar o amară decepție și dezamăgire a papei Inocențiu a fost trecerea timpului fără a primi vreun răspuns la apelurile pe care le-a făcut pentru sprijinirea cruciadei cu trupe și cu bani. Condițiile politice din Europa apuseană nu erau însă favorabile organizării unei noi cruciade. Filip Augustus, regele Franței, nu era interesat de proiectul papei Inocențiu al III-lea. El fusese cruciat cu puțin timp înainte, în timpul celei de a treia cruciade, și nu mai dorea să întreprindă o nouă expediție, cu atât mai mult cu cât era în divergență cu Inocențiu în problema divorțului său de soția lui de origine daneză Ingeborg. Filip de Suabia al Germaniei era angajat în război cu rivalul său la tron, Otto de Brunswick. Ioan al Angliei succesorul lui Richard Inimă de Leu, era angajat în luptă cu Filip Augustus al Franței, pentru posesiunile sale continentale³⁸.

În toamna anului 1199 încă nu era alcătuită nici o armată și Inocențiu a reînnoit eforturile sale, încercând să rețrezească zelul vechilor cruciați. În cursul lunilor

³⁶ Jean Richard, *op. cit.*, p. 243.

³⁷ John Godfrey, *op. cit.*, p. 36.

³⁸ *Ibidem*.

decembrie 1199 și ianuarie 1200 au fost trimise scrisori în toate părțile Europei Apusene. Creștinilor care luau crucea li se ofereau obișnuitele indulgențe de iertare a păcatelor, proprietățile lor fiind puse sub protecția Sfântului Petru pe durata absenței lor. Creștinii care nu luau crucea - spunea Inocențiu - trebuiau să contribuie cu fonduri pentru susținerea cruciadei³⁹.

La începutul anului 1199 Inocențiu a luat hotărârea de a impune o sumă, o cotizație, un fel de impozit papal, peste întreg clerul catolic în vederea susținerii cruciadei⁴⁰. Papa și cardinalii au plătit ei înșiși a zecea parte din veniturile lor pentru anul următor. Au fost luate și alte măsuri pentru a câștiga suportul financiar pentru Țara Sfântă. Astfel, în fiecare biserică, a fost pusă o cutie pentru ofrande săptămânale, donatorii putând primi iertare de păcate ori săvârșirea unei Liturghii pentru ei. Episcopii au convertit penitența în bani pentru Țara Sfântă. Rezultatele au fost dezamăgitoare până ce fervoarea religioasă a fost pusă în mișcare de predica harismaticului Fulk de Neuilly⁴¹. Înainte de a dobândi faima lui, Fulk fusese preot la o biserică de țară, la Neuilly, lângă Paris. Cuvântările lui erau îndreptate împotriva faptelor imorale ale contemporanilor săi. El a ținut predici moralizatoare în fața unor uriașe mulțimi în aer liber, concentrându-și atenția în denunțarea cămătăriei și a desfrâului. Când Fulk a denunțat păcatele și viciile vremii, el a umplut străzile cu nenumărați penitenți. Contextul în

³⁹ *Ibidem*, p. 37.

⁴⁰ Cecile Morrisson, *Cruciadele*, Editura Meridiane, București, 1998, p. 66.

⁴¹ Edward Gibbon, *The History of the decline and fall of the Roman Empire. A new edition, with notes, by Dean Milman, M. Guizot, and Sir William Smith*, vol. VII, London, 1903, p. 288.

care acesta a devenit un predicator al cruciadei rămâne neclar. Unii au afirmat că Maica Domnului i s-a arătat și i-a încredințat această misiune⁴². La 5 noiembrie 1198, Inocențiu al III-lea l-a autorizat să înscrie pe o listă, să-i înregistreze, în campania lui de predicare, și pe călugări⁴³. De aceea Fulk a călătorit mult și a predicat cu mult entuziasm noua cruciadă. Predicarea cruciadei de către acesta amintește de fervoarea lui Petru Eremitul din timpul primei cruciade. El a atins inimile poporului obișnuit, reușind să înregistreze mii de săraci în luarea Crucii.

Închegarea unei armate cruciate s-a petrecut la o întrecere cavaleriească organizată de contele Thibaut de Champagne, la castelul lui de la Écry-sur-Aisnes⁴⁴, în Ardennes, regiune în nordul Franței, la 28 noiembrie 1199. Acestea se întâmplau la cincisprezece luni după ce papa Inocențiu proclamase cruciada și la un an după ce îl autorizase pe Fulk să predice această cruciadă. Acolo erau adunați la un turnir, numeroși cavaleri străluciți, care își încercau bărbăția militară sau se bucurau de banchet, cântece și celelalte plăceri care le erau oferite de starea lor socială. Dintr-o dată, cavalerii conduși de contele Thibaunt însuși și de vărul său, contele Louis de Blois, au fost cuceriți de entuziasmul comun și au militat ei înșiși pentru cruciadă. Acești doi tineri conți, în vârstă de aproximativ 20 de ani, erau printre cei mai distinși nobili francezi. Exemplul celor doi tineri a încurajat pe mulți să le urmeze în luarea Crucii. Împreună cu acești

⁴² Donald E. Queller and Thomas F. Madden, *op. cit.*, p.2.

⁴³ John Godfrey, *op. cit.*, p. 40.

⁴⁴ Steven Runciman, *The Eastern Schism: A Study of the Papacy and the Eastern Churches During the XIth Centuries*, Clarendon Press, Oxford, 1955, p. 145.

doi conți și-au mai pus semnul Crucii încă doi mari oameni de vază ai Franței: Simon de Montfort și Renaud de Montmirail, ultimul dintre ei fiind văr cu conții de Champagne și Blois. Gestul acestor conți a avut mare răsunet în toate ținuturile. Pe moșia contelui Thibaunt de Champagne au mai luat semnul Crucii: Garnier, episcop de Troyes, contele Gautier de Brienne, Gautier de Vignory, Guy de Plessier, Vilain de Nully, Geoffroy de Villehardouin, mareșal al ținutului Champagne, Guillaume de Nully, Jean Foisnon și mulți alții⁴⁵. Așadar întrecerea cavaleriească de la Ecry a produs cel dintâi nucleu al armatei cruciate. Curând după Ecry, ceilalți nobili din nordul Franței, au fost de asemenea dispuși să se alăture războiului sfânt.

La 23 februarie 1200 în orașul Bruges, contele Balduin de Flandra, a luat și el Crucea. Balduin era cunoscut ca un om pios și drept, milostiv cu cei săraci și generos cu clerul. Soția lui, Maria, sora lui Thibaunt de Champagne, era și ea mișcată de spiritul Postului Paștilor, al sacrificiului, a jertfei Mântuitorului Iisus Hristos, și și-a asumat și ea povara cruciadei, alături de soțul ei. După aceea, cei doi frați ai lui Balduin, Henry și Eustace și alți nobili flamanzi, au depus jurământul lor. Contele Balduin de Flandra, probabil cel mai puternic dintre toți vasalii regelui francez, era, la cei 28 de ani ai săi, un conducător care își câștigase o reputație în toată Europa pentru perspicacitatea lui politică. Balduin își dovedise abilitatea militară prin victoria repurtată asupra lui Filip Augustus și se arătase un mare diplomat, intrând în alianță cu

⁴⁵ Geoffroy de Villehardouin, *Cucerirea Constantinopolului*, traducere și note de Tatiana Ana Fluieraru, ediție îngrijită și prefață de Ovidiu Pecican, Editura Limes, Cluj, 2002, p. 26.

Anglia, forțând pe Filip să accepte prevederile tratatului de la Peronne⁴⁶.

În Picardia, provincie situată în nord vestul Franței, puternicul conte Hugh de Saint Pol, un veteran cruciat, s-a angajat și el în noua întreprindere cruciată, și mulți nobili mai mici l-au urmat: Pierre d`Amiens, Eustache de Canteleu, Nicolas de Mailly, Guy de Houdain, Anseau de Cayeux, Gautier de Nele și alții⁴⁷. În Flandra luaseră Crucea Ioan de Nesle, castelanul de la Bruges, Conon de Béthume și Balduin de Beauvoir⁴⁸. Villehardouin ne informează că două întruniri ale nobililor cruciați au fost ținute în Franța în vara anului 1200, prima la Soissons, iar cealaltă după două luni la Compiègne⁴⁹. Prima întâlnire a fost găzduită de episcopul orașului Nivelon, unul dintre oamenii Bisericii care s-au înscris cel mai de timpuriu pe listele de înrolare în cruciadă. Întâlnirea avea drept scop stabilirea datei plecării și a rutei pe care o vor parcurge. Pentru că încă nu s-a adunat un număr suficient de cruciați și pentru că părerile erau împărțite, s-au despărțit fără a lua o hotărâre. La scurt timp s-au întâlnit, cum am mai spus, la Compiègne, ca să trateze organizarea și strategia expediției care urma. Deși au fost în dezacord în multe puncte, totuși, câteva decizii au fost luate. Nobilii ținând cont de eșecul lui Frederick I Barbarossa, de nenumăratele dificultăți ale călătoriei terestre, precum încetineala, oboseala fizică etc., au decis să meargă pe mare. Dar cum nici unul dintre ei, cu excepția contelei de Flandra, nu deținea o flotă, au hotărât să apeleze

⁴⁶ Donald E. Queller and Thomas F. Madden, *op. cit.*, p. 5.

⁴⁷ Geoffroy de Villehardouin, *op. cit.*, p. 27.

⁴⁸ Donald E. Queller and Thomas F. Madden, *op. cit.*, p. 6.

⁴⁹ Geoffroy de Villehardouin, *op. cit.*, p. 28.

la unul din marile orașe maritime ale Mării Mediterane. Întâlnirea s-a încheiat cu un acord de a nominaliza pe cei mai buni reprezentanți diplomatici pe care îi puteau găsi, cărora să le dea toate puterile de a acționa în numele lor în vederea asigurării transportului armatei cruciate⁵⁰.

Conții de Flandra, Champagne și Blois, au numit șase reprezentanți în acest scop: Geoffroy de Villehardouin⁵¹, Milon de Brébanț, Conon de Bethume⁵², Alard de Maque-rean, Jean de Fraise și Gautier de Gaudonville⁵³. Marea încredere a nobililor era pusă în acești șase reprezentanți. Deoarece nici un port francez nu era capabil să asigure un număr suficient de corăbii pentru armata cruciată, cei șase reprezentanți au fost nevoiți să facă o alegere dintre cele trei mari orașe italiene maritime: Genova, Pisa și Veneția⁵⁴. Cruciații francezi au ales Veneția. În ceea ce privește alegerea Veneției de către cruciați, există istorici care consideră că papa nu numai că a favorizat alegerea Veneției, dar chiar a poruncit aceasta, încrezându-se în venețieni mai mult decât în genovezi și pisani. Inocențiu chiar îi îndemnase pe venețieni, printr-un legat al său, să ia Crucea, iar spre sfârșitul lui decembrie 1198, a făcut același lucru printr-o scrisoare adresată acestora. Scrisoarea respectivă este importantă pentru că demonstrează dispoziția lui Inocențiu de a face un compromis cu vene-

⁵⁰ John Godfrey, *op. cit.*, p. 47.

⁵¹ *Geoffroy de Villehardouin* era în vârstă de aproximativ 50 de ani la acea vreme și era foarte apreciat pentru înțelepciunea lui, pentru experiența sa de viață, de la el rămânând posterității o *Cronică* a celei de a patra cruciade. Conte de Champagne avea în el cea mai mare încredere.

⁵² *Conon* era membru al ilustrei familii Artois, un renumit și faimos trubadur și un veteran al celei de a treia cruciade.

⁵³ Geoffroy de Villehardouin, *op. cit.*, p. 31.

⁵⁴ Donald E. Queller and Thomas F. Madden, *op. cit.*, p. 7.

țienii, pentru a asigura viitorul succes al cruciadei, în ciuda faptului că Veneția era angajată în schimburi comerciale cu Egiptul. Alți istorici consideră că nu există nici o evidență că Inocențiu al III-lea a favorizat Veneția în detrimentul celorlalte porturi maritime italiene. Istoricii americani Donald E. Queller și Thomas F. Madden consideră că această pretinsă poruncă a papei pentru alegerea Veneției este doar un mit care nu se susține⁵⁵.

Un mare grup de istorici s-au plasat chiar la polul opus, arătând că se poate alcătui o istorie a plângerilor papei împotriva venețienilor pentru refuzul lor de a abandona tratativele lor cu dușmanii creștinătății. Istoricii pomeniți mai sus consideră că papa Inocențiu al III-lea nici nu a încurajat și nici nu a descurajat alegerea Veneției. Preferințele papei în tot parcursul cruciadei nu au prea avut vreo semnificație pentru venețieni. Conducătorii cruciadei au pus la punct problema practică a transportului și și-au urmat propriul drum, fără a căuta sfat nici la papă, nici la legatul său. Veneția dădea impresia mai mult să fie capabilă să furnizeze ceea ce ei aveau nevoie și astfel reprezentanții cruciaților au decis să meargă acolo⁵⁶.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 8.

⁵⁶ *Ibidem*.